

Mindeord: Desmond Tutu (90) og hans forbindelse til Danmark

Altinget

Af Tue Magnussen, cand.mag, koordinator på Rehabiliterings- og Forskningscentret for Torturofre (RCT) 1999-2011

28.12.2021

I anledning af den sydafrikanske, tidligere ærkebiskop og menneskerettighedsforkæmper Desmond Tutus død, 90 år gammel, har Altinget modtaget et mindeord om Tutus særlige forhold til Danmark.

Den sydafrikanske teolog, kirkeleder og menneskerettighedsforkæmper Desmond Mpilo Tutu døde 2. juledag, 26. december, 90 år gammel i Cape Town, hvor han boede det meste af sit liv.

Desmond Tutu blev født ind i en fattig familie i 1931 i Klerksdorp, Transvaal. Familien var metodister, men på et tidspunkt besluttede hans søster, at hun ville være medlem af den anglikanske kirke, og så fulgte hele familien efter. Desmond Tutu blev præst.

I 1970'erne blev den anglikanske kirke gradvist mere involveret i modstanden mod apartheid, og kirkerådet erklærede ligefrem, at kristendom og væbnet kamp ikke var to uforenelige størrelser.

Efter bl.a. at have arbejdet som lærer, studeret i England og været biskop i Lesotho, blev Tutu i 1978 valgt til generalsekretær for Det Sydafrikanske Kirkeråd, især pga. sin evangelisk inspirerede apartheidmodstand.

Det fremmede kirkerådets engagement i modstanden mod det apartheid-regime, som Tutu kaldte "det værste regime siden nazismen".

Kirken kunne fungere mere frit end fagbevægelsen og de politiske bevægelser. Op igennem 1980erne så man derfor ofte Tutu i fuldt ornat i spidsen for demonstrationer.

Tutu og Danmark

Desmond Tutu fik tidligt stor betydning for den internationale modstand mod apartheid og satte bl.a. også gang i den danske apartheidmodstands arbejde for sanktioner mod Sydafrika ved under et besøg i Danmark i 1979 i en kirke på Amager til at opfordre Danmark til sanktioner.

Han pegede her og siden via TV Avisen i verdenspressen især på den omfattende import af kul fra Sydafrika, som var vigtig for apartheid-regiement.

Tutu fastholdt modigt opfordringen til boykot, selvom han efter sin hjemkomst til Sydafrika fik inddraget sit pas og fik udrejseforbud.

Tutus opfordring til boykot af indkøb af kul blev et dansk, landspolitisk spørgsmål.

I begyndelsen af 1980'erne resulterede en større rapport fra Kirkernes Raceprogram i, at bl.a. ØK blev presset til at trække sine investeringer ud af Sydafrika.

Og i 1985 tvang det alternative politiske flertal udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen (V) til at stoppe den omfattende import af kul fra Sydafrika, lige som andre handelsmæssige forbindelser og den direkte flyforbindelse mellem København og Johannesburg blev lukket.

Tutus kontakt med danske NGO'er inspirerede også bl.a. Folkekirkens Nødhjælp til tidligt ikke kun at arbejde for at afbøde fattigdom globalt, men også i sit bistandsarbejde at fokusere på de strukturelle årsager til nød og fattigdom i den tredje verden.

Sammen med Nelson Mandela personificerede Desmond Tutu fra hver deres platform kampen mod apartheid. Mandela den brede folkelige, ofte væbnede politiske modstand. Desmond Tutu den kirkelige, humanistiske ikke-voldelige kamp.

Desmond modtog Nobels fredspris i 1984 for sin rolle i kampen mod apartheid i Sydafrika. Ved modtagelsen sagde han bl.a. "Jeg er en fredens mand, men jeg er ikke pacifist."

I 1986 blev han ærkebiskop i Cape Town og dermed overhoved for den anglikanske kirke i Sydafrika. Han kom tidligt til at spille en central rolle i den fredelige overgang til demokrati i 1994.

Ved det første demokratiske valg i Sydafrika i 1994 kunne Tutu - som 62-årig - stemme for første gang.

Fra 1994 og til 1999 ledede Desmond Tutu Sandheds- og Forsoningskommissionens store arbejde med at dokumentere, hvad der egentlig skete i Sydafrika i årene fra 1960 til 1994 ved at bringe ofre og bøddler sammen og skabe et klima af tilgivelse, der kunne bidrage til at bringe det sydafrikanske folk det første skridt ind i en fælles fremtid.

Fra 1996, da Desmond Tutu trådte tilbage som ærkebiskop, til 2001 ledede han høringerne i Sandheds- og Forsoningskommissionen, som han siden beskrev i bogen: "Ingen fremtid uden tilgivelse".

Kritiker af israelsk besættelse

Desmond Tutu var en udtalt kritiker af den israelske besættelse af Palæstina og Gaza og betegnede det israelske styre som et apartheid-regieme.

I 2006 blev han udpeget til at lede en FN fact-finding mission for at undersøge Israels angreb på Beit Hanoun-distriktet i Gaza, hvor 19 – heriblandt syv børn – blev dræbt.

Israel afviste at give indrejsetilladelse, men missionen rejste i stedet via Egypten og kunne efter at have mødt overlevende i Gaza afgive en vigtig rapport til FN's Menneskeretsråd.

Selv oplevede jeg Tutus brændende engagement for Palæstina, da han i november 2011 myndigt åbnede og inspirerende ledte Russell-tribunalets session i Cape Town i Sydafrika, som satte fokus på Israels apartheidpolitik i Palæstina.

I 2014 skrev Tutu en artikel i det israelske dagblad Haaretz, hvor han udtalte sin støtte til den internationale bevægelse for boykot og sanktioner mod Israel (BDS – Boycott, Divestment and Sanctions-bevægelsen), som et fredeligt middel til at protestere mod den israelske apartheid-lignende besættelse af Palæstina.

Han talte for et retsopgør med angrebskrige og retsforfølgelse af de ansvarlige bl.a. i krigen mod Irak i 2003.

Som aktiv menneskerettighedsforkæmper gik Desmond Tutu også ind i det internationale arbejde mod tortur bl.a. ved at fremme FN's konvention mod tortur.

Protektor for RCT

Selv havde jeg i 2010 på Rehabiliterings- og Forskningscentret for Torturofre (RCT, i dag Dignity) den ære at kunne meddele, at Tutu havde accepteret at blive protektor for Rehabiliterings- og Forskningscentret for Torturofre (RCT), og siden prydede portrættet af Desmond Tutu RCT's facade i Borgergade i København.

Desmond Tutus støtte til det kurdiske spørgsmål gav sig i dansk sammenhæng udtryk, da han i 2011 sammen med bl.a. de danske frontkæmpere i arbejdet mod tortur, lægerne Inge Genefke og nu afdøde Bent Sørensen, var med til at nominere den Københavns-baserede kurdiske TV-kanal ROJ TV til Nobels fredspris.

Tutu var tidligt optaget af klimakampen og besøgte bl.a. i december 2009 klimatopmødet i København på invitation af bl.a. Folkekirkens Nødhjælp.

Han deltog i en stor demonstration på Rådhuspladsen i København, hvor han talte på vegne af verdens fattige, som han understregede er dem, der først og fremmest bliver ramt af de klimaforandringer, som de knap har del eller lod i.

Siden fremhævede han vigtigheden af klimaretfærdighed i den globale klimakamp og understregede især at boykotte de fossile udledere.

Han talte mod patenter og for alle menneskers ret til medicin og vaccination.

I de senere år gik Desmond Tutu også ind i kampen for homoseksuelles rettigheder i Sydafrika og blev en af de ledende figurer i kampen for LGBT+-rettigheder, selv om det i de kirkelige kredse ikke altid var særlig velset.

Han efterlader sig sin kone Nomalizo Leah Shenxane, som han har været gift med siden 1955, og fire børn. Desmond Tutus datter er gift med en kvinde, som i 2016 var nødt til at opgive sin stilling som præst på grund af sin seksuelle orientering.

På trods af international ros, berømmelse og Nobel-prisen var Desmond Tutu gennem alle årene ydmyg og besked. ”Det er et stort privilegium, og det er en stor ære, at folk tror, at dit navn måske kan gøre en lille forskel,” udtalte han kort før sin 80-års fødselsdag til nyhedsbureauet AFP.

Siden spurgte han i et interview med CNN:

”Hvad er en storslået mand? Jeg ved bare, at jeg har haft utrolige, utrolige muligheder. Når du skiller dig ud i en mængde, er det altid kun, fordi du bliver båret på andres skuldre” sagde han og fortsatte:

”De valgte mig kun, fordi jeg har denne her store næse, og jeg har det her nemme navn, Tutu,” jokede han med stor lune og humor.